

Nr 75.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkten 152, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1954/55 beräkna ett reservationsanslag av 400 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 87, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 12 februari 1954, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna av departementschefen föreslagna grunder för en allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn, *dels ock* till Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 362 000 kronor.

På framställning av styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn uppdrog Kungl. Maj:t den 21 mars 1952 åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med socialstyrelsen och anstaltsstyrelsen upprätta en allmän byggnadsplan för anstalten samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som kunde föranledas därav.

Efter slutfört uppdrag har byggnadsstyrelsen den 7 december 1953 avgivit förslag till en allmän byggnadsplan för anstalten. I en särskild vid förslaget fogad promemoria har angivits riktlinjer för vatten- och avloppsfrågans ordnande.

En närmare redogörelse för byggnadsstyrelsens förslag, ett av länsstyrelsen i Stockholms län däröver avgivet yttrande samt anstaltsstyrelsens anslagsframställning har lämnats i propositionen. Utskottet hänvisar härutinnan till statsrådsprotokollet, s. 2—15.

Departementschefen anför inledningsvis följande allmänna synpunkter.

Statens alkoholistanstalt å Venngarn inrättades år 1916 såsom den första statliga alkoholistanstalten, avsedd för sådana patienter, som med hänsyn till sin svårskötthet ej kunde mottagas eller behållas på de erkända alkoholistanstalterna. I samband med anstaltens tillkomst uppfördes den nuvarande stora anstaltsbyggnaden. Flera av de befintliga personalbostäderna fanns redan tidigare, och några av dem tillkom samtidigt som anstalten inrättades. Särskilt sedan slutet av 1930-talet har emellertid omfattande

förbättringsarbeten på befintliga byggnader utförts och åtskilliga nybyggnader kommit till stånd. I stort sett kan det nuvarande byggnadsbeståndet sägas vara i godtagbart skick.

Sedan i början av 1940-talet en central differentiering av alkoholistklientelet genomfördes, har till Venngarn i första hand hänvisats psykiskt abnorma eller eljest svårskötta personer, vilket förhållande i förening med den mera aktiva terapi, som på senare tid vunnit insteg inom alkoholistvården, framtvingat en fortgående omorganisation av anstaltens vårdarbete. Ett betydelsefullt steg till en mera sjukhusmässig vård togs år 1950, då riksdagen anvisade medel för en ombyggnad av stora anstaltsbyggnaden till sjukavdelning för medicinsk vård och behandling av alkoholmissbrukare i enlighet med 1946 års alkoholistvårdsutrednings förslag. Denna ombyggnad är nu i huvudsak genomförd.

Den omdaning av anstaltens karaktär, som sålunda ägt rum, och de i anslutning härtill vid olika tillfällen uttalade ny- och ombyggnadsbehoven har aktualiserat frågan om en samlad överblick över erforderliga byggnadsåtgärder vid anstalten, för att de olika behoven skall kunna tillgodoses på ett rationellt sätt. På grund härav uppdrog Kungl. Maj:t den 21 mars 1952 åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med socialstyrelsen och anstaltsstyrelsen upprätta en allmän byggnadsplan för anstalten.

Enligt den plan, som numera framlagts, avses icke någon ändring av anstaltens nuvarande karaktär komma till stånd. Något sådant anser jag heller icke böra eftersträvas. Det må i detta sammanhang påpekas, att den av byggnadsstyrelsen berörda frågan om anordnande av en sluten avdelning vid Venngarn icke äger samma aktualitet som tidigare, sedan det numera, med hänsyn till pågående upprustningsåtgärder vid Svartsjö-anstalten, får anses fastslaget, att sistnämnda anstalt bör bibehållas. Jag är icke f. n. beredd att taga ställning till huruvida en sluten avdelning framdeles bör komma till stånd vid Venngarn. Ehuru denna fråga bör bli föremål för fortsatt övervägande, finner jag det emellertid fördelaktigt, att plats för en eventuell sådan avdelning beaktats redan i samband med den nu slutförda byggnadsplaneringen.

I byggnadsplanen åsyftas dels att genom lämplig omDispositionering av befintliga utrymmen tillgodose föreliggande lokalbehov för olika ändamål, dels att genom nybyggnader ersätta lokaler, som på grund av ålder eller andra skäl ej befunnits böra iståndsättas, samt täcka rådande brist på personalbostäder. I princip ansluter jag mig till dessa riktlinjer för byggnadsplanering. Jag anser dock, såsom jag i det följande skall närmare beröra, att befintliga personalbostäder i större utsträckning än vad som föreslagits tills vidare kan bibehållas för sitt nuvarande ändamål och att antalet nya personalbostadshus därför bör kunna inskränkas.

Den nuvarande grupperingen av anstaltens skilda byggnader innebär i stora drag följande. Lokaler för administration m. m. är inrymda i slottet, som uppfördes under 1600-talet. Förläggning för internerna är anordnad dels i anstaltsbyggnaden från år 1916 samt den mindre s. k. jordbruksbaracken, båda belägna norr om slottet, dels i den s. k. gamla paviljongen, vilken uppfördes år 1932 och är belägen vid bostadsområdet cirka 500 meter söder om slottet. Centralkök med matsal är inrymt i anstaltsbyggnaden, och de byggnader, som tjänar

internernas sysselsättning (ekonomibyggnader för jordbruket), är samlade inom ett område nordost om slottet. Härtill kommer de söder om slottet belägna verkstäder och växthus, som likaledes är avsedda för internernas sysselsättning. Bostadsbyggnaderna slutligen är till ungefär halva antalet samlade söder om slottet mellan de nämnda verkstäderna m. m. samt gamla paviljongen. Övriga bostäder ligger utspridda inom såväl områdets centrala delar som dess ytterområden.

I fråga om de särskilda byggnadsförslagen anföres i huvudsak följande.

Förläggingsbyggnader. Anstaltsbyggnaden, som nyligen ombyggt till sjukavdelning med 60 vårdplatser jämte behandlingsrum m. m., utnyttjas tills vidare — i avvaktan på färdigställande av den vårdpaviljong för 21 interner som är under uppförande — jämväl som förläggning för sådana interner, som är fullt arbetsföra. För tillfället råder alltså en viss överbeläggning i anstaltsbyggnaden.

Utöver de åtgärder inom byggnaden, för vilka medel redan ställts till förfogande och vilka till övervägande del är verkställda, föreslås att i anslutning till byggnadens entré i suterrängvåningen åt söder anordnas dels ett vaktrum och dels en snyggningsavdelning med toaletter. Såväl själva entréutrymmet som ett befintligt större utrymme, vilket utnyttjas som avklädningsrum för badet och som fritidslokal, anses böra repareras.

Matsalen i byggnadens bottenvåning anses böra förses med ny golvbeläggning, varjämte väggar, tak och snickerier föreslås ommålade.

Efter de genomgripande ombyggnadsarbeten i anstaltsbyggnaden, som utförts under de sista åren, ifrågakommer icke några mera omfattande ändringar i denna byggnad. De smärre reparationer och omdispositioner, som föreslagits, förutsättes kunna utföras med anlitande av medel, som årligen anvisas under anstaltens omkostnadsanslag till underhåll av byggnader m. m.

Gamla paviljongen måste både på grund av sitt läge inom personalbostadsområdet och sin ur övervaknings- och vårdsynpunkt otillfredsställande disposition anses mindre lämplig som förläggning för interner. Departementschefen förordar därför, att byggnaden ändras till personalbostäder och att en ny vårdavdelning för 26 interner uppföres enligt förslaget. Kostnaden för den nya vårdavdelningen har av byggnadsstyrelsen beräknats till 400 000 kronor. Häri ingår ett belopp av 70 000 kronor för anordnande av skyddsrum för hela anstalten. Länsstyrelsens yttrande giver vid handen, att skyddsrum bör anordnas vid anstalten. Skyddsrummet har numera funnits böra förläggas till den vårdavdelning, som f. n. är under byggnad och för vars uppförande medel anvisats av 1952 års riksdag. Enligt vad byggnadsstyrelsen upplyst ingår i den av styrelsen angivna kostnaden för skyddsrummet även en mindre merkostnad för den under byggnad varande vårdpaviljongen, till övervägande delen sammanhängande med att byggnaden, bl. a. för att tillgodose skyddsrummet,

förlagts till annan plats än den ursprungligen avsedda, varigenom ökade kostnader för anslutning till värmecentralen uppkommer. Någon ändring beträffande byggnadens storlek har däremot ej ifrågasatts. Byggnadens nuvarande placering minskar å andra sidan kostnaderna för värmeledningskulvert till den nu föreslagna vårdavdelningen. Med hänsyn härtill anses den berörda kostnadsökningen få godtagas. Kostnaden för den nya vårdavdelningen beräknas till 330 000 kronor. Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknas till 175 000 kronor.

Enär j o r d b r u k s b a r a c k e n befinner sig i så dåligt skick, att den endast provisoriskt kan bibehållas som förläggning och då den nuvarande inspektorsbostaden är olämplig som familjebostad, föreslås, att sistnämnda byggnad genom om- och tillbyggnad ändras till förläggning för de interner, som är sysselsatta som djurskötare. Genom att utföra arbetet med egen arbetskraft anses anstalten kunna begränsa kostnaden till 80 000 kronor, vilket belopp föreslås anvisat för nästa budgetår. Departementschefen anser, att arbetet bör planeras på sådant sätt, att några ytterligare kostnader av betydelse därefter icke uppkommer. Under denna förutsättning anses inspektorsbostaden efter ombyggnaden provisoriskt böra få användas som personalbostad.

Ekonomibyggnader och verkstäder. Anstaltens ekonomibyggnader är relativt nyuppförda och befinner sig i gott stånd.

Stallet är onödigt stort genom att antalet hästar på senare tid minskat. Däremot behöver det i samma byggnad liggande garaget för bilar och traktorer utökas, varför föreslås, att hela stallbyggnaden inredes som garage och att ett nytt stall inredes inom den öster om stallet liggande maskinhallen. I detta sammanhang anses även böra anordnas omklädningsrum för personal och patienter som sysselsättes i jordbruket. Dessa arbeten förutsättes kunna utföras genom anstaltens egen försorg och med medel från jordbrukets stat.

En m e k a n i s k v e r k s t a d huvudsakligen använd för underhålls- och anläggningsarbeten inom anstalten är nu inredd i direkt anslutning till panncentralen i anstaltsbyggnaden. Genom att panncentralen behöver utvidgas för att tillgodose värmebehovet för den föreslagna nya vårdpaviljongen, måste en del av verkstadsutrymmet tagas i anspråk som bränslerum. Verkstaden anses vidare hälsovådlig på grund av att slaggtansporterna från pannorna går igenom utrymmet. Då rummet dessutom saknar dagerbelysning, är det olämpligt för sitt ändamål.

En n y v e r k s t a d föreslås bli uppförd i slutningen norr om anstaltsbyggnaden och i anslutning till kulverten från pannrummet. I samma byggnad anses plats böra beredas för kontor åt maskinisten, omklädningsrum för eldare och reparatörer samt förråd för elektrisk materiel som ersättning för en mindre, olämpligt belägen, fristående f ö r r å d s b y g g n a d, som rives. Kostnaden har av byggnadsstyrelsen beräknats till 55 000 kronor.

Departementschefen finner kostnaden för ny verkstads- och förrådsbyggnad alltför hög, varför det anses böra övervägas, om ej byggnaden bör göras mindre än enligt byggnadsstyrelsens förslag. Kostnaden anses böra beräknas till högst 50 000 kronor, vilket belopp föreslås anvisat för nästa budgetår.

Personalbostäder. Vad angår personalbostadshusen är dessa med få undantag i gott stånd, och de påfordrar inga byggnadsåtgärder av större omfattning. Två torpstugor, som uppförts under 1800-talet och ligger avsidet i förhållande till övriga anstaltsbyggnader, är dock så nedslitna, att de anses böra ersättas med nya personalbostäder. Det aktuella behovet av familjebostäder beräknas till sex. Två av dessa jämte erforderliga dubletter och enkelrum erhålles genom ombyggnaden av gamla paviljongen till personalbostadshus. Kostnaden härför har beräknats till 140 000 kronor. För den närmaste framtiden skulle således nybyggnadsbehovet kunna täckas genom uppförande av ett 4-familjshus eller alternativt två 2-familjshus. Kostnaderna för nya personalbostadshus skulle därmed för de närmaste åren kunna begränsas till cirka 250 000 kronor, inberäknat kostnaden för panncentral avsedd att betjäna jämväl gamla paviljongen.

Uppvärmning. F. n. uppvärms de olika byggnaderna från centraler i resp. byggnader. »Gula flygeln» och inspektorsbostaden förses med värme från centraler belägna i slottet resp. gymnastikbyggnaden. Arbeta pågår med gymnastikbyggnadens anslutning till den stora värmecentralen i anstaltsbyggnaden, varigenom sålunda såväl gymnastikbyggnaden som inspektorsbostaden kommer att erhålla värme från denna central.

För ernående av ekonomisk drift föreslås, att i de fall där så visar sig lämpligt flera byggnader uppvärms från en gemensam central. Sålunda avses värmecentralen i anstaltsbyggnaden även betjäna den under byggnad varande vårdpaviljongen, den paviljong, som föreslagits skola ersätta »gamla paviljongen», mekaniska verkstaden samt byggnaden »Ekbacken». Härför erforderlig utbyggnad av denna panncentral med ytterligare en panna samt därmed sammanhängande byggnadsarbeten har kostnadsberäknats till 40 000 kronor, vilket belopp föreslås anvisat för nästa budgetår.

Föreslagna nya personalbostäder liksom »gamla paviljongen» anses böra anslutas till en gemensam central i källarvåningen till en av byggnaderna.

Värmecentralen i slottet eldas nu med kol, varvid interner utnyttjas som arbetskraft. Slottsbyggnaden är belägen på så stort avstånd från panncentralen i anstaltsbyggnaden, att en anslutning med kulvert till denna central inte är ekonomiskt lämplig. Det är emellertid önskvärt att nedbringa antalet eldningsställen även av den anledningen, att det på olika sätt visat sig mindre lämpligt att utnyttja internerna som arbetskraft vid eldning. Genom centralisering av värmeförsörjningen kan den anställda personalen bättre utnyttjas för skötseln av eldningen.

I centralen i slottet skulle arbetet ytterligare underlättas, om kokseldningen byttes ut mot oljeeldning. Med nuvarande bränslepriser anses en

sådan åtgärd vara försvarlig, särskilt som kokseldningen även innebär avsevärda olägenheter genom att bränsleutrymmet är mycket begränsat och koksen måste transporteras genom det trapphus, som betjänar bostäderna. Kostnaden för installation av oljeaggregat och oljecistern har beräknats till 9 000 kronor. Detta belopp anses böra anvisas för nästa budgetår.

Panncentralen i anstaltsbyggnaden eldas med kol. En av byggnadsstyrelsens värmetekniska byrå företagen undersökning har visat, att det f. n. är fördelaktigast att få bränslet levererat successivt direkt i pannornas kolfickor. Ett reservupplag anses emellertid böra uppläggas vid anstalten för cirka en månads behov av bränsle. För detta bränsleupplag föreslås, att en intill ladugården befintlig äldre gödselstad av betong utnyttjas, sedan ny ytbeläggning pålagts och stödmurar anordnats. Kostnaden för iordningställandet av detta kolupplag har beräknats till 8 000 kronor. Detta belopp föreslås anvisat för nästa budgetår.

Elektriska ledningar. De elektriska ledningarna på anstalten har under senare år till övervägande del lagts om och elanläggningen befinner sig numera i stort sett i gott stånd.

Förutom till de föreslagna om- och nybyggnaderna hörande installationer räknas med vissa åtgärder i samband med servis- och högspänningsledningar. Vid planerat reningsverk erfordras sålunda en transformator med kiosk samt mellan denna och pumpstationen en högspänningskabel. Vidare räknas med att befintliga luftledningar för högspänning inom området utbytes mot jordkabel, och slutligen planeras en ny kopplingsstation för högspänning i växthuset. Kostnaden för dessa arbeten har beräknats till 32 000 kronor, varvid räknats med att grävningsarbetena utföres med arbetskraft från anstalten.

Vägar. För att erhålla bekvämare transportvägar för jordbrukets behov föreslås anordnande av dels en väg från ekonomibygnaderna till befintlig väg norr om anstaltsbyggnaden, dels en väg från ekonomibygnaderna till gamla smedjan vid södra allén. Vidare är det önskvärt, att vägen i södra alléns förlängning söderut fram till Sigtunavägen breddas och om-lägges, så att den medger motortrafik, varigenom bussförbindelserna till anstalten avsevärt skulle kunna förbättras. Kostnaden för vägarbetena anses kunna bestridas av anstalten på jordbrukets stat och utföras med egen arbetskraft.

Kostnaderna för de byggnads- och anläggningsarbeten, till vilka departementschefen i princip tagit ställning, torde kunna uppskattas till drygt en miljon kronor. För tillgodoseende av ett framtida behov av nya personalbostäder såsom ersättning för äldre sådana torde få beräknas ytterligare 3—400 000 kronor. Skulle framdeles beslut fattas om uppförande av en sluten avdelning vid Venngarn, uppkommer givetvis ytterligare kostnader även för personalbostäder m. m.

Departementschefen har ovan uttalat, att vissa av de föreslagna arbetena bör kunna utföras med arbetskraft från anstalten. Helt allmänt vill departementschefen understryka, att så bör ske i alla fall där det är möjligt. Härigenom torde kostnaderna i största utsträckning kunna hållas nere. För att effektivt kunna utnyttja internernas och anstaltspersonalens arbetskraft är det av vikt, att byggnadsprogrammet icke forceras utan bedrivs i den takt som anstaltens resurser av egen arbetskraft medger. Departementschefen räknar därför med att arbetena skall fördelas på ett relativt stort antal år. Anstaltsstyrelsen anses årligen i sin petitaframställning böra lämna förslag rörande de arbeten, som med tillgodoseende av dessa synpunkter lämpligen kan utföras under det följande budgetåret. Vid den fortsatta bearbetningen av förslagen och vid upprättandet av detaljritningar förutsattes, att samråd kommer att äga rum mellan byggnadsstyrelsen och anstaltsstyrelsen.

I enlighet med det anförda skulle för nästa budgetår erfordras ett anslag av 362 000 kronor.

Utskottet. Departementschefen har bl. a. avböjt att taga ställning till ett förslag att två personalbostäder i »Gula flygeln» skall tagas i anspråk för kontor m. m. emedan han funnit att det först bör undersökas om icke kontorsutrymmena m. m. kan anordnas på billigare sätt. I anslutning till detta uttalande vill utskottet framhålla, att utredning synes böra verkställas, om icke slottet i större utsträckning än som föreslagits skulle kunna utnyttjas för ändamålet utan att dess karaktär av byggnadsminnesmärke behöver äventyras. I övrigt tillstyrker utskottet att departementschefens förslag godtages som ett principprogram, under vars successiva genomförande — såsom departementschefen också framhållit — alla möjligheter till besparingar bör tillvaratagas.

Under återopande av det anförda och då anslagsberäkningen icke föranleder någon erinran hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 12 februari 1954 föreslagna grunderna för en allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn;

b) till *Statens alkoholistanstalt å Venngarn: Vissa byggnadsarbeten* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 362 000 kronor.

Stockholm den 9 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 74.